

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ВИЩА ШКОЛА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА АМЕРИКАНІСТИКИ
ВИЩА ШКОЛА КОМУНІКАЦІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
(ВАРШАВА ПОЛЬЩА)

ГУМАНІТАРНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РАКУРС ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ: ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ

II міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених

м. Одеса, 27 жовтня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

Зайцева Вероніка Іванівна
викладач кафедри дизайну Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
nika.zaytseva@gmail.com

ІЛЮСТРУВАННЯ ТВОРІВ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО ЯК КУЛЬТУРНА СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКОВОЇ ГРАФІКИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. Автор досліджує стилістику ілюстрування творів Івана Котляревського, адже до художнього оформлення його книг зверталося багато талановитих майстрів, що є вагомим чинником у визначенні обличчя української книжкової графіки на різних етапах її розвитку.

Ключові слова: дослідження, стилістика, ілюстрація, книга, графіка.

Вивчаючи загальний процес розвитку української книги, ми приходимо до висновку, що на різних етапах її історії перед майстрами книги постійно поставали спільні художні завдання, що вирішувалися протягом багатьох років на все вищому художньо-естетичному рівні. Українські графіки опанували багату спадщину митців минулих століть. Слід відзначити, що в мистецтві книжкової графіки першої половини ХХ століття простежується постійна взаємодія інтернаціонального і національного, загального і традиційного бачення.

Яскраве та хвилююче слово генія української літератури Івана Котляревського не могло не надихнути вітчизняників графіків на відповідні образотворчі інтерпретації його безсмертних творів. Нині ми маємо значний масив прекрасних творів у жанрі книжкової ілюстрації до творів Івана Котляревського. В цих творах водночас відобразилися історія української літератури, історія вітчизняної графіки. Процес демократизації та національного відродження неабияк актуалізують потребу у дослідженні мистецької спадщини українських графіків, що оформлювали твори класика української літератури.

Перші ілюстрації до «Енеїди» Котляревського були зроблені ще в 1874 році Порфірієм Денисовичем Мартинівичем та Корнієнко Василем Онисимовичем в 1904 році – українськими живописцями, графіками. Не всі з цих композицій досконалі з формального боку, деякі зовсім слабо скомпоновані, особливо багатофігурні. Але кілька малюнків з цієї серії піднімаються до рівня великого творця «Енеїди», наповнені життя та м'якого гумору.

Художники знали, що доти Україна буде спати непробудним сном, доки не розкажуть її дітям про минуле, доки не покажуть сучасне. Вони мали намір намалювати малюнки до всієї історії України, щоб якнайкраще змалювати минуле.

Перша після «жовтневої революції» спроба проілюструвати «Енеїду» належить зачинателю української графіки Георгію Івановичу Нарбуту. «Акцентування національної тематики привносить неповторні ознаки у створення майстром прекрасних за своїм рівнем художніх образів. У графічній творчості Георгія Нарбута поєдналися різні стилі й мистецькі напрями – від модерну, неокласики, необароко до неопримітивізму, футуризму включно» [Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. – К.: Грані-Т, 2006 – 240 с.].

Останнім великим мистецьким задумом Георгія Нарбута було ілюстрування «Енеїди» І. Котляревського, але через передчасну смерть він встиг виконати лише одну ілюстрацію.

За ілюстрування безсмертного твору художник взявся у 1918–1919 роках. Його пробна ілюстрація до поеми стала лунким барвистим акордом не тільки у заспіві

до поеми, а й до всіх подальших її ілюструвань. Митець сприйняв «Енеїду» як поему про велич і непоборності українського народу і виконав малюнок в урочистому піднесенному плані. Казкове враження спровадяє гармонійне поєднання різноманітних відтінків червоного кольору, яким характеризована Енеєва ватага, і ніжних тонів красивиду.

За кольором, врочистою лінійною ритмікою ця невелика річ нагадує монументальний розпис і могла б привіти за ескіз до фрески. Нарбут зображені, що Котляревський не мав на меті принизити образи античних героїв, перевдягаючи їх у вбрання бурлак-козаків. Він славить козаків, порівнюючи їх з античними героями, а руйнування Січі – з падінням Трої.

Одним з кращих творів неопримітивізму в українському мистецтві 30-х років ХХ століття можна вважати ілюстрації Івана Падалки до поеми Івана Котляревського «Енеїда». У відомій роботі до книжки художник повертається до улюбленої народної лубочної картинки. Його Еней, що хващає підкручуюче вуса, зображеній на тлі тугих вітріл, які несуть козацькі чайки по високих хвилях. Поривчастий рух героя художник поєднує з непохитною позою, динамізм ліній – із загальною симетрією композиції [Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. – К.: Грані-Т, 2006 – 240 с.].

Внесок Івана Падалки в розвиток української книги не вичерпується лише його власним доробком на цій ниві. Завдяки йому бойчукістська школа набула розвитку в творчості Олександра Довгала. Його творчість, як і багатьох українських графіків сформувалася в процесі юнацьких захоплень і експериментування в тих або інших формалістичних напрямах. Останньою і, можливо, найцікавішою його роботою у книжковій графіці були ілюстрації до «Енеїди» І. Котляревського. Це сімдесят малюнків, що відзначалися надзвичайною живописністю і, водночас, графічною чіткістю. Цьому сприяла техніка виконання – акварель, пройдена пером. В цій роботі Олександр Довгаль виявив свій неабиякий талант художника-сатирика.

Українську книжкову графіку 30-40-х років не можна уявити без доробку відомого майстра ілюстрації Івана Їжакевича. У 1948 році Іван Сидорович у співавторстві із своїм учнем Ф. Коновалюком ілюструє «Енеїду» Івана Котляревського. Тут колористична манера яскрава, часто побудована на контрастах, ілюстрації сатиричні, замість гумору горотеск. Українізовані олімпійці греки і латиняни – все це викликає стільки зумисних алогізмів. Цікаво зроблені заставки та кінцівки до «Енеїди», це шаржі, батальні сценки.

Як у літературі, так і в образотворчому мистецтві, крім того, що висловлене чи змальоване, що доступне безпосередньому сприйманню, завжди існує підтекст, який завдяки своїй багатій асоціативності безмежно розширює можливості впливу на читача і глядача, а перед митцем розкриває широкі можливості вільного тлумачення певних образів і тем, спираючись на відтворену письменником дійсність та збагачуючи цей матеріал власним життєвим досвідом, власними асоціаціями, особистим ставленням до відтвореного. І тому для яскравої творчої індивідуальності художника ілюстрація – це до деякої міри відхід від контексту ілюстрованої книги і вибір митцем тих моментів, які відповідають його темпераментові та світосприйманню і, нарешті, світогляду. Саме у виборі найважливішого з точки зору ілюстратора й виявляється його творча індивідуальность та його тенденційність. Це пояснює різнохарактерність трактування певного класичного твору в ілюстраціях різних художників [Шпаков А. Художник і книга – К.: Мистецтво, 1973 – 250 с.].

**Зайцева Вероника,
преподаватель, Киевский университет им. Бориса Гринченко, Киев, Украина.
ИЛЛЮСТРИРОВАНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИВАНА КОТЛЯРЕВСКОГО
КАК КУЛЬТУРНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ УКРАИНСКОЙ КНИЖНОЙ
ГРАФИКИ ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX СТОЛЕТИЯ**

Анотация. Автор исследует стилистику иллюстрирования произведений Ивана Котляревского, ведь к художественному оформлению его книг обращались многие талантливые мастера, что является весомым фактором в определении образа украинской книжной графики на разных этапах её развития.

Ключевые слова: исследования, стилистика, иллюстрация, книга, графика.

Zaitseva Veronica Ivanivna,

lecturer, Kiev University name Boris Grinchenko, Kyiv, Ukraine.

**ILLUSTRATING THE WORKS OF IVAN KOTLYAREVSKY AS A CULTURAL
COMPONENT OF UKRAINIAN BOOK GRAPHICS IN THE FIRST HALF OF
THE TWENTIETH CENTURY**

Summary. The author explores the style of illustrating the works of Ivan Kotlyarevsky, as to the decoration of his books addressed by many talented craftsmen, which is an important factor in determining the image of Ukrainian book graphics at different stages of its development.

Keywords: research, style, illustration, book, graphic arts.